

Toekomstromans als Eeuwig Schaak lijken geen fictie meer

Posted on 31 oktober 2024 by Bina Ayar

In het jaar 2034 ontbreekt het niemand aan iets. Iedereen heeft een huis toegewezen gekregen, krijgt inkomen en is gratis beschermd tegen ziektes en slechte invloeden. De wereld wordt bevolkt door schone, succesvolle mensen met lachende gezichten. Het zijn de hoogtijdagen van veiligheid, gezondheid en gemak. En het kan nog leuker worden want wie een goede Score heeft – dat wordt automatisch bijgehouden – kan rekenen op privileges, zoals een glas koele witte wijn.

Het is de achtergrond waartegen de roman [Eeuwig Schaak](#) van Madelon Beusink zich afspeelt. De hoofdpersoon is de jonge, mooie ambitieuze Alma die bij technologiebedrijf SCIM werkt, in het centrum van de macht. Aan de top van het bedrijf staat de Club van Tien die de wereld steeds beter maakt, dankzij controletechnologie. De Aperta – een soort chip in je lichaam – is zo'n foefje voor verbetering. Daar blijft het niet bij. De knappe koppen bij het bedrijf innoveren en ontwikkelen graag door. Waakzaamheid is tenslotte geboden want er zijn nog altijd mensen die niet willen inzien dat continue controle collectief geluk brengt voor

iedereen.

Veiligheid is Vrijheid

De roman leest niet alleen als een sneltrein, maar biedt ook een inkijkje in de binnenwereld van de Maakbare Mens die ik tussen de regels door beschrijf in [mijn non-fictieboek met de gelijknamige titel](#). De Maakbare Mens is in mijn boek een kleurloze, ietwat kleinzerige modelburger met een lage tolerantiegrens. 'Hij' is maar al te blij dat alles voor hem wordt uitgedacht en geregeld. Ook voor hoofdpersoon Alma is autonomie inleveren – en af en toe straffen uitdelen aan mensen die niet meewerken – een kleine moeite voor een ideale wereld.

Toch is Alma geslaagder dan de door mij geschetste karikatuur. Zij kent liefde, houdt warme herinneringen aan haar ouders en is er oprecht van overtuigd dat het bijsturen van mensen de beste manier is om de wereld veilig te houden. Veiligheid is voor haar vrijheid. Zij heeft ook niet het idee dat zij geen vrije wil heeft. Sterker nog: ze heeft het gevoel dat ze haar eigen touwtjes in handen heeft, aangezien ze zélf invloed heeft op haar Score. Zo kan ze ervoor 'kiezen' met dierbaren te breken als blijkt dat zij het wereldbeeld van haar geliefde superieuren eerder als een zielloze dystopie ervaren.

Eeuwig Schaak heeft overeenkomst met thrillers als *The Circle* van Dave Eggers, maar doet ook denken aan Aldous Huxley's klassieker *Brave New World*, in een strakker jasje. Ook daarin gaan maakbare veiligheid, gezondheid en geluk boven elke vorm van wilde vrijheid. En ook daarin wordt de wereld gerund door een kleine wereldelite. In Beusinks roman is die wereldregering er gekomen na een periode van zware jaren waarin 'angst voor een onzichtbare vijand' zorgde voor diepe verdeeldheid, plunderingen, schaarste en schulden. Gelukkig was daar de wereldregering om de rust en stabiliteit te herstellen.

Alom aanwezige technologische controle is ook in andere, recente toekomstromans aanwezig, zoals in *Het Lied van Europa* van Leon de Winter. Ook hier wordt de totalitaire staat geïnstalleerd na chaos en een neergeslagen opstand. Iedereen wordt daarna in de gaten gehouden, behalve in 'de dode hoek' van je huis waar camera's net niet bij kunnen. In *Eeuwig Schaak* nemen rebellen hun toevlucht tot pen en papier. Zoals Alma's vader die nog herinneringen heeft aan zijn eigen jeugd met muziek, meisjes, voetbal en stiekem roken.

Conformisme voor 'gezondheid'

Al die toekomstromans zijn boeiend, en beklemmend. Wat vooral beklemmend is, is dat dit fictieve genre vaker op de werkelijkheid lijkt. Historicus Coen de Jong beschreef in [Dwingeland](#) eerder al de parallellen tussen onze samenleving en George Orwells roman *1984*. In de toekomstroman *De Witte Kamer*, in de jaren tachtig geschreven door muzikant en schrijver Ernst Jansz, is 'De hele Westerse wereld een oligarchie geworden waarin geen plaats meer is voor verdraagzaamheid, fatsoen en medemenselijkheid.' Dat doet denken aan onze tijd. Ook in mijn boek zijn de ingrediënten voor zo'n toekomst te proeven.

De teksten daarvan dateren vooral uit de coronatijd, een periode van controle en conformisme voor collectieve 'gezondheid'. Een periode die niet op zichzelf staat. Gezondheid, veiligheid en gemak zijn belangrijke basisgeboden in onze tijd, zoals ik in het boek betoog. De nieuwe ideale wereld is 'duurzaam', 'divers' en digitaal en wordt het liefst bereikt via flink sleutelen aan gevoelens, gedachten en gedragingen.

Veel goeds komt daar niet van. De grote belangstelling voor gedragsbeïnvloeding – niet zelden ingegeven door internationale agenda's – leidt tot blikvernaauwing. Verplichte en vrijwillige technologisering vergemakkelijkt controle en conformisme. Elke dag zijn er maatregelen – van cashlimieten tot censuur en een 'bloemenban' – die het risico vergroten dat we menselijke vrijheid cancelen.

Essentiële vragen

Het verschil met *Eeuwig Schaak* is dat de door technocraten gedroomde wereld in de fictieve wereld van de roman verder geperfectioneerd is. Bij het ontmoeten van nieuwe mensen kun je terugvallen op je match rate om zo teleurstellingen te voorkomen. Eten bestellen doe je via je scherm in huis. 'Ondermijnende' dwarsdenkers of 'complotdenkers' worden succesvoller in het gareel gehouden door geavanceerde digitale controle gekoppeld aan een strakker systeem van belonen en straffen. Voor de gezondheid zijn er *vitality checks* en verplichte supplementen. Alleen over het weer valt nog wat te klagen, al past regen, wind en een donker weerdecor goed bij het gemoed van de mensen die nog durven te twijfelen. Alma neemt vaak een lange douche om bij te komen; als het aan onze eigen 'klimaatfanaten' ligt is dat juist fictie.

Rode draad door veel toekomstboeken zijn essentiële vragen over onze tijd. Kernvragen van *Eeuwig Schaak* zijn: Hoe behouden we onze menselijkheid in het tijdperk van technologie? En: Wat is vrijheid in een wereld waar elke actie wordt gemonitord en geanalyseerd? Die vragen worden verbeeld via verschillende perspectieven van drie generaties. In de synopsis wordt dat verwoord als 'de strijd tussen traditionele waarden en onvermijdelijke technologische vooruitgang'. Toch is vooruitgang niet altijd vooruitgang. Wie in de vrije wil gelooft zal het ook niet als onvermijdelijk zien. Ook al verbaast een van de wereldleiders in het boek zich er vaak over hoe makkelijk het is om met de vrije wil te experimenteren. Met meer verbeeldingskracht in het heden, blijft het bij fijn griezelen bij fictie.

Van historica en journaliste [Bina Ayar](#) verscheen in 2023 bij Uitgeverij Blauwburgwal het boek [De Maakbare Mens](#).

Wynia's Week verschijnt nu drie keer per week! De groei en bloei van Wynia's Week is te danken aan de donateurs. Doet u al mee? Doneren kan op verschillende manieren. Kijk [HIER](#). Hartelijk dank!